

TIIRUTAJA

EESTI ORNITOLOOGIAÜHINGU TEABELEHT

NR 46 ♦ DETSEMBER 2019

Loe sellest lehest:

- 1 Vaikus on kuldne ehk müra lindude elus
- 3 Pöösaspea 2019. aasta seirehooaeg oli tegus
- 4 Aasta linnu valimise retrospektiiv
- 5 Aasta lindude teekond markidele. III
- 6 Linnuhviliste lood: Jaak Tammekänd
- 8 Eesti Looduse fotovõistlus
- 10 Linnuharrastajaid köidab ööränne
- 11 Vaadeldes hääli

Rootsiitsitaja reageerib mürale kõrgemal sagedusel laulmisega.

Foto: Kauro Kuik

Vaikus on kuldne ehk müra lindude elus

Riin Viigipuu

Lindude elus on palju olulisi helisid: isase laulu järgi valib emane endale partneri ja teised isased otsustavad, kas tulla tüli norima või mitte; ärevushäälitsustega antakse üksteisele märku lähenevast ohust; pesas nõuavad pojad häälekalt toitu ning vanemad teatavad häällitsusega oma tulekust. Ent kuidas saavad linnud hakka-tänapäeva maailmas, kus müra on peaaegu igal pool ja see võib summutada tähtsad helisignaale?

Müraks võib pidada igasugust heli, mis ei ole organismi jaoks oluline ning häirib tema tavapäraselt elu. Segavaid helisid esineb ka looduses, kuid inimene tekitab müra eriti laaulatuslikult, tihti ka püsivamalt ja valjemini kui teised liigid ja eluta loodus.

Erinev müratundlikkus

Üks viis müra segavat mõju vältida on vahetada asukohta. Mitmed uuringud ongi näidanud, et kõrgema müratasemega aladel on nii lindude arvukus, asustustihedus kui ka liigirikkus

väiksem. Samuti väldivad paljud liigid rändel mürarikkaid peatuspaiku.

Kõik liigid ei reageeri aga mürale ühtmoodi. Et inimtekkeline müra on enamasti madala sagedusega, satuvad rohkem löögi alla need liigid, kes oma suhtluses just neid sagedusi kasutavad, näiteks pujupüüd ja koldnokk-vihmakäod. Osa liike suudab küll vastavalt taustamürale oma häällitsuste kõrgust või valjust muuta, kuid mitte kõik. Samuti varieerub liigiti see, kui palju kasutatakse suhtluses häällitsusi ja kui palju visuaalseid signaale.

Olulist rolli mängivad ka konkurentsuhetted: kui mõlemad liigid eelistavad vaiksemaid pesitsusterritooriume, jagatakse need tugevama õigusega. Nii võib väiksem ja konkurentsivõimeline jääv liik olla mürarikastes piirkondades hoopis arvukam. Ühes müratasemega manipuleerimise katses leiti, et rasvatihased ja puukoristajad olid peaaegu eranditult asunud pesitsema müravabadesse pesakastidesse, samal ajal kui sinitihaseid oli pigem kõrgema müratasemega pesakastides. Kas siis sinitihastele meeldib müra? Arvatavasti mitte: suuremate lindude hõivatud pesakastid olid neile kättesaamatud ja nii ei jäänudki sinitihastel muud üle, kui asuda „lärmatatesse“ pesakastidesse.

Heade tegude päev oli edukas

Esimest korda Eestis toimunud annetamistalgu-te raames annetati Eesti Ornitoloogiaühingule 193 linnufotot ja 455 eurot. Eesti Ornitoloogiaühingule saab fotoannetusi teha ka pärast annetamistalgu-sid. Fotoannetuste tegemise juhendi ja ankeedi leiab siit (www.eoy.ee/ET/11/38/fotoannetus/). Jätkuvalt on oodatud ka ühekordsed ja püsiannetused keskkonnas www.armastanaidata.ee.

TOETA
EÕÜ linnukaitselisi
tegevusi „Ma armastan
aidata“ keskkonna kaudu!
www.armastanaidata.ee

Ma
aidata

Seevastu New Mexico loodeosas leiti müra tekitavate gaasikompressorite lähedusest arvukalt väikseid, kõrgemaid sagedusi kasutavaid linde hoopis seetõttu, et sealne peamine pesarüüstaja võsa-sininäär oli müra suhtes tundlikum ja vältis neid alasid.

Kohanemisstrateegiad

Kõrgeid sagedusi kasutavad linnud on madal-sagedusliku müra keskel edukamad ja nii reageerivad mitmed liigid, näiteks rasvatihased ja rootsiitsitajad, taustamürrale kõrgemal sagedusel laulmisega. Sel moel vähendatakse helide kattumist ja laul on mürast hoolimata hästi kuulda. Siiski peituvad ka siin oma ohud. On leitud, et mõlemal liigil on laulus rohkem madalaid sagedusi, kui motivatsioon partnerit leida on suur. Nii võib juhtuda, et kõrgemal sagedusel laulmine või madalate sageduste kadumine müra sisse, kui neid ka lauldakse, annab emaslindudele vale sõnumi. Madalate sageduste halvem kuuldavus võib mõjutada õppivaid noorlinde, kelle laulus neid sagedusi vähemaks jääb. Liiklusrüüst, kus madalaid sagedusi on niigi vähe kuulda, on see probleem ehk isegi väiksem, ent kui sama linn püüab hõivata vaiksemat territooriumi, võib ta alla jääda isendile, kelle laul on kohalike oludega paremini vastavuses.

Tähtis on olla kuuldav

Veelgi tõhusam, kuigi energiakulukam viis end müras paremini kuuldavaks teha on valjemat häält tekitada. Nii toimivad näiteks lõunaõöbikud, sebra-amadiinid ja viirpapgoid. Muidugi on liikide võimekus seda teha erinev: lõunaõöbik jaksab üsna valjust liiklusrüüst üle laulda, samal ajal kui õõnepääsukese poegade toidumangumine ei kosta isegi üle koera haukumise. Vahel on aga mõistlikum valida laulmiseks teine aeg: tiheda liiklusega teede lähedal alustada hommikul varem või hoopis hiljem, et tippundi vältida, ning lennujaama

↑ Võsa-sininäär on müra suhtes tundlikum kui tema saakobjektid.

Foto: Judy Gallagher / Wikimedia Commons

naabruses vait jääda, kui mõni lennuk parajasti õhku tõuseb või maandub. Mõned linnud muudavad oma häälsused kiiremaks, vähendades kas häälsuste endi või nende vaheliste pauside pikkust.

Kui paariline valitud ja pojad pesas, on poegadelgi lausa eluliselt tähtis end vanematele kuuldavaks teha. Olgu taustal müra või mitte – süüa saab see poeg, kes kõige kõvemini kisab. Mõnikord võivad pojad häälsuste sagedust, kiirust ja valjust taustamüraga kohandada. Siiski juhtub ka seda, et kui taustal on müra, toovad vanemad poegadele vähem süüa. Enamasti on põhjuseks see, et vanemad ei kuule poegade mangumist, kuid vahel ei märka ka pojad õigel hetkel häält teha, sest ei kuule toitu toova vanema märkuannet.

↗ Sinitihane peab konkurentsiasu allajäämise tõttu leppima lärmakamate pesakastidega.

Foto: Eero Kiuru

↓ Valgepõsk-lagle ei lase ennast liiklusrüüst häirida.

Foto: Kaja Luks

Müra kahjustab

Kui eespool oli juttu sellest, et müra võib kiskjaid eemale peletada, siis teisest küljest võib müra ka linnud kiskja vastu kaitsetumaks muuta. Kui näiteks pesal oleva paarilisega suhtlemiseks peab teine vanem pesakastile lähemale lendama, võib kiskja pesa asukohta kergemini avastada. Samuti võib olla raskem kuulda kaaslaste hoiatusi või kiskja enda tekitatud helisid ja see omakorda suurendab ohtu kiskja saagiks langeda.

Vali ja ootamatu müra ehmatab linnud põgenema. Loomulikult kulutab põgenemine energiat ja pesitsusajal võib tagajärjeks olla kurna hukkumine. Eriti kriitiline on see koloniaalsete veelindude puhul, kus põgenemisreaktsioon kandub koloonias edasi. Nii võib suur hulk mune valveta jääda ja tihedama häirimise korral võidakse koloonia koguni hüljata. Samuti võivad mõned värvulised kõrgema müratasemega aladel pesa maha jätta.

Pidev müra tekitab stressi, tõmbab kiskjate tähelepanu ja suurendab ohutunnet. Viimasel juhul kulutavad linnud rohkem aega ümbruse jälgimisele ning muude oluliste tegevuste jaoks, nagu toitumine ja sulgede korrastamine, jääb vähem aega. Loomtoidulistel lindudel võib müra tõttu olla keerulisem saaki püüda – eelkõige neil, kes peavad jahti kuulmise abil.

Müra võib ebasoodsalt mõjuda ka poegade arengule. Laborikatsed tibudega on näidanud, et kõrge müratasemega keskkonnas hautud pojad on väiksemad ning neil on kehvem orienteerimisvõime ja mälu.

Väga vali müra, näiteks lennujaamade läheduses, põhjustab kuulmiskahjustusi. Sellisel juhul halveneb eelkõige just kõrgemate helide kuulmine ning nende hulk väheneb ka laulus. Halvema kuulmise tõttu ei pruugi linnud adekvaatselt reageerida vaiksemalt aladelt pärit liigikaaslaste laulule, sest osa sellest jääb kuulmata.

Müra on tulnud, et jääda

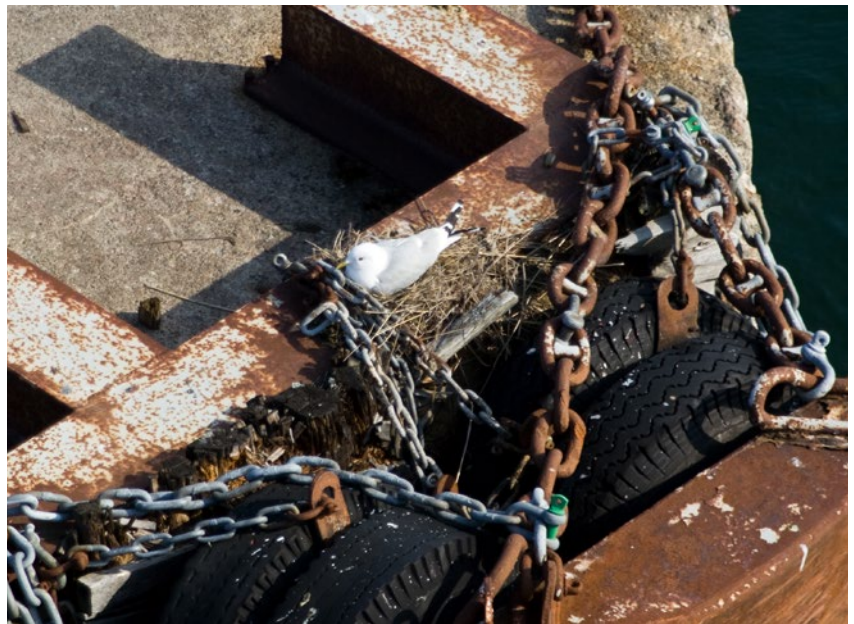
Kahtlemata müra mõjutab linde, ja valdavalt negatiivselt. Siiski paistab, et müra vastu ei saa ja

linnud peavad sellega kohanema. Kellel tuleb see paremini välja, kellel kehvemini, kuid päris ilma inimtekkelise mürata paiku on maailmas vähe.

Kuigi üksikisiku roll tundub väike, saab igaüks midagi ära teha, et nii lindude, inimeste kui ka teiste loomade elu natukenegi vaiksem oleks, näiteks asendada mõni autosõit jalutuskäiguga või kasutada ratast või ühistransporti. Ehk pole tarvis nii tihti muru niita või lehti puhuriga koristada, kui saab ka rehaga. Väikestest muutustest saavad alguse suured ning vaikemas keskkonnas on tervislikum ja mõnusam olla nii lindudel kui ka meil kõigil.

↓ **Müratundlikkus on liigiti erinev – kalakajakas võib pesitseda ka sadamakail.**

Foto: Kaja Luks

Pöösaspea 2019. aasta seirehooaeg oli tegus

Margus Ellermaa

Ühing korraldas sel sügishooajal neljakuulise lindude seire Pöösaspea neemel. Projekt oli jätkuks 2004., 2009. ja 2014. aastal toimunud seirele. Loendusi tehti 30. juunist 5. novembrini ehk 129 päeval. Keskmiselt seirati linde 13 tundi päevas.

Kokku loendati sel hooajal 2,33 miljonit veelindu, sealhulgas kalajaid ja kajakaid. Seda on umbes

20% rohkem kui 2014. aasta hooajal ja 10% rohkem kui 2009. aasta hooajal. Arvukaimad rändurid olid mustvaeras (923 458 isendit), aul (338 851), valgepösk-lagle (302 035) ja viupart (121 302).

Eraldi väärib märkimist oktoobri esimesel nädalalõpul rahvusvaheliste linnuvaatluspäevade Euro-Birdwatch raames neeme tipus korraldatud ühisvaatlus juhendajaga. Kirja pandi tähelepanuväärne hulk linde – ligi 49 000 isendit.

Kõige rohkem nähti valgepösk-laglesid (42 300 isendit), kuld-nokki (5700) ja kiivitajaid (3200). Põnevamad liigid, keda märgati, olid tundrakiur, jõgivästriik, lääne-pöialpoiss ja laisaba-änn. Kõiki seireandmeid saab vaadata portaalist [eElurikkus](#).

Seireprojekti raames peeti Est-birdingu koosolekul Tuksis ettekanne partide määramisest. Peale selle korraldati septembri lõpus väike kliimastreik juhtimaks avalikkuse tähelepanu arktiliste partide kaitsevajadusele. Üritustel osales kokku 99 inimest.

Samuti loodi Pöösaspea koduleht, kuhu postitati üle saja uudise ja populaarteadusliku loo lindudest neljas keeles. Kodulehel [www.eoy.ee/poosaspea](#) saab tutvuda täpsemate loendustulemustega. Hooaega kokkuvõtvat ettekannet saavad huvilised tulla kuulama 19. detsembril ühingu aastalõpuüritusele Tartusse.

Aul oli arvukuselt teisel kohal.

Loendustel osalesid

Juho Könönen, Jon Jörpeland, Tarvo Valker, Andrea Maier, Annika Forstén, Antero Lindholm, Jukka Salokangas, Kaarel Võhandu ja Aapo Salmela.

Lõpetuseks tänusõnad kõikidele inimestele, kes projektis **abiks olid**: Arne Tennisberg, Hannes Margusson, Annika Forstén, Antero Lindholm, Liis Keerberg, Margus Ots, Eva-Liisa Orula, Kristjan Adojaan, Agneta Green, Esko Gustafsson, Tiiu Tali, Janne Pölluaas, Kaarel Võhandu, Jukka Salokangas, Aapo Salmela, Mariliis Paal, Pekka Nikander ja Lintuvaruste ning Slava Rätsepp ja Dirhami külapood. Suur tänu ka kõikidele vaatluspunktide külalastele!

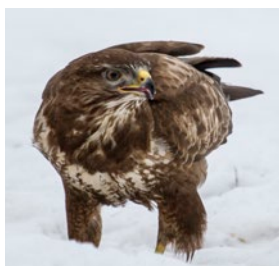
Vaatlustel osales ühtekokku ligi 100 linnuhuvilist.

Fotod: Margus Ellermaa

Aasta linnu valimise retrospektiiv ehk kuidas kõik jätkub

Ulvi Karu

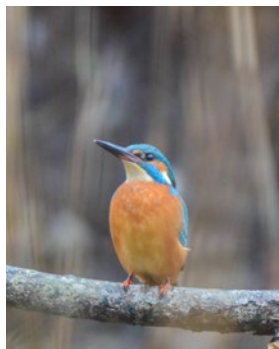
Viimane kümnend, mille alguse kohta saab lugeda eelmisest Tiirurajat, on olnud plahvatuslike muudatuste ja uuenduste periood. Aasta linnud said oma kodulehe, kampaaniad on olnud paremini üles ehitatud ning mitmekülgsemad kui algusaastatel. Suurt tähelepanu on pööratud meediakajastusele ning kõikvõimalikule jaotmaterjalile alates tutvustavatest brošüüridest kuni joonistuslehtedeni välja. Valminud on õppeprogramme ning laienenud ürituste ring.

↑ 2015. aastal olid tähelepanu all viud. Pildil hiireviu. Foto: Endel Pendin

↘ 2012. aastal tutvustati tülle. Pildil väiketüll. Foto: Lauri Paas

↓ Jäälinnuaastal valmis esmakordselt aasta linnu laul. Foto: Sander Sirelbu

Ühingu juubeliaasta puhul oli 2011. aasta lind taas kord **suitsupääsuke**. „Kodukoha pääsukeste“ projekti raames, mis tol aastal taas ellu kutsuti, koguti infot veel ka räästapääsukese kohta. Pääsukese aastal valmisid kaks animatsiooni, mis tutvustasid suitsupääsukete eluolu ja muresid. Nooremale vanuserühmale oli suunatud joonisfilm „Jänku-Jussi vaatleb suitsupääsukest“ ja veidi vanematele Chintis Lundgreni tehtud animatsioon „Suitsupääsukese raskest elust“. Fotokonkursil „Fookuses on pääsuke!“ esiletõstetud töödest valmis rändnäitus, mis avati Tallinna lennujaamas 2012. aasta jaanuaris.

Uuendused jätkuvad

2012. aasta linnud olid tüllid ehk liigipaar **väike-ja liivatüll**. Valik langes neile pisikurvitsaliste mitmel põhjusel. Esiteks oli tegemist linnuliikidega, kes ajavad sageli oma asju inimese vahetus naabruses, kuid jäävad seejuures enamasti märkamatuks. Ühtlasi oli tulle nii Eestis kui ka mujal Euroopas üsna kesiselt uuritud ning nende arvukus oli aastakümneid märkimisväärselt vähenenud. Tülliaastal sai ka alguse Urmas Abeli veetud mälumängusari. Samuti toimusid juba traditsiooniks saanud matkad ja teemaõhtud ning ilmusid tulle tutvustav flaier, voldik, kleebis, kalender ja loomulikult postmark.

2013. aastal sai pärjatuks kunagine arvukas jahilind, keda Eestis oli väga vähe uuritud: **nurmkana**. Esimest korda toimus vaatlusandmete kogumine lisaks üldisele vaatlusandmedele ka spetsiaalse rakenduse abil. Ilmus õppeprogramm koolidele, koguti aasta linnuga seotud lugusid ning toimus linnuteemaline viktoriin.

Aasta linnud panevad laulma

Järgmine, **jäälinnuaasta** pälvis parima keskkonnateo tiitli. Uudseid tegevusi ja asju oli sel aastal palju. Valmis aasta linnu laul, milleks oli Riho Sibula ja Peep Veedla „Jäälinnu laul“. Jäälinnuaasta lõpus tegid torelda muusikalise üllatuse veel Külliki Lauluiaia lapsed lauluga „Jäälind, jää siia!“. Esimest korda katsetati jõelinnustiku

↑ 2018. aastal sai pärjatuks iidsete metsade sümbol metsis. Foto: Kristel Lukats

seiret, et koguda andmeid jäälinnu ja teiste jõeliikide kohta. Aasta linnu kampaania raames loodi esmakordselt lai valik meeneid: šokolaad, polosärk, linnuõng ning mitmesugused puidust suveniirid tikutoosihooldjast seinakellani. Toimuse kogumine jäälinnu aastaks ning aasta linnu kodulehel oli võimalik alla laadida paberist jäälinnu valmistamise lõike- ja värvilehti.

2015. aastal tutvustati **viu** perekonda. Tähelepanu all olid Eestis üsna tavalised hiire- ja herilaseviu ning meilt läbirändav talivi. Korraldati viusärgi kavandi konkurss ja saatjaga varustatud hiireviu nimekonkurss. Veebikaamerate vahendusel sai jälgida kahe hiireviu pesaelu. Jällegi valmis aasta linnu laul, avaldati paarkümmend artiklit mitmesugustes väljaannetes ning rohkelt oli kajastusi raadios ja televisioonis.

Väsimatult edasi

2016. aastal otsustati vahelduseks tutvustada laialt tuntud ja tavalist liiki – **rasvatihast**. Tihaseaastal toimus kõige laiema tegevusteringiga kampaania. Lisaks tavapärasele joonistusvõistlusele sai osaleda EENeti korraldatud arvutijoonistusvõistlusel, kus üks teema oli „Tii-tii-digitihane“, valmis Jänku-Jussi multikas ja värviraamat. Kevadel oli võimalik kaamera vahendusel osa saada rasvatihaste pereelust ning talvel sai jälgida toidumajakaamerat. Lisaks aasta lindu ja teisi Eesti tihaseid tutvustavale postrile loodi aialindude talvise toitmise ja lindude pesakastide teemalised plakatid. Meenetest sai soetada aasta linnu kujutisega rinnamärgi, kruusi ja riidekoti.

Järgmisel aastal suunduti lüürisele lainele ja valituks osutus **turteltuvi**. Kampaania käigus heideti valgust teistelegi Eestis elutsevatele tuvidele. Tavapärase joonistusvõistluse kõrval toimus luulevõistlus ja räägiti lähemalt värvimärgistamisest.

2018. aastal lähtuti aasta linnu valikul Eesti Vabariigi 100. sünnipäevast ja pärjatuks sai meie põlismetsade sümbol **metsis**. Peale tavapärase info koguti eraldi vaatlusandmeid „hullude“ metsiste kohta, tutvustati telemeetrilaseid uurinuid ning räägiti lähemalt nii metsise kui ka teiste metsakanaliste distants- ja ruutloendusest.

Praegune, **öösorriaasta** hakkab otsi kokku tõmbama, et teha ruumi 2020. aasta linnule, **tuttpütile**. Kes aga võtab teatepulga üle 2021. aastal, pole veel teada.

Aasta lindude teekond markidele. III osa

Toomas Jüriado

2011. aastal oli aasta lind taas suitsupääsuke, esimese liigina teist korda. Aastail 2012 ja 2017 oli kaks aasta lindu, vastavalt liiva- ja väiketüll ning turteltuvi ja kaelus-turteltuvi, ning 2015. aastal lausa kolm: hiire-, karvasjalg- ehk tali- ja herilaseviu. Ülejäänud aasta linnud on olnud nurmkana ehk põldpüü (2013), jäälind (2014), rasvatihane (2016), mullu metsis ja tänavu öösorr.

Kui põhjalikult ja mil viisil nende lindudega on tegeldud, saab huviline täpsemalt

lugeda EOÜ kodulehe rubriigist „Aasta linnud“. Alates 2009. ehk kodukaku aastast on alati koostatud ka aasta linnu koduleht. Puhtisikliku muljena meenutan jäälinna, 2014. aasta linnu piltide joonistamise võistlust, kus sattusin olema žürii liige. Kui mälu pole möödunud viie aastaga asja veel suuremaks mõelnud, siis kulus minul sellele tööle lausa kolm päeva, sest osavõtt oli ülimalt aktiivne.

Margid oma jätkuvas kauniduses

Nii nagu on alles aasta linnu valimise tava ise, on Eesti Post jätkanud ka aasta linnu markide emiteerimist, kunstnikuks püsivalt ikka Vladimir Taiger – ja ikka on filatelistid valinud neid marke ja nendega seotud esimese päeva templeid aasta kaunimate sekka. Samuti on edasi ilmunud esimese päeva ümbrikud ja maksikaardid ning need on andnud kunstnikule mänguruumi juurde. Kui margil on alati peategelane ise, siis näiteks 2011. aasta maksikaardil on suitsupääsukese poegade pesa. Tülliaastal oli margil väiketüll, ümbrikul liivatüll ja maksikaardil liivatüllil noorlind. Viudest

sai margil olemise au endale herilaseviu, ümbrik jäi karvasjalg-viu ja maksikaart hiireviu päralt. 2017. aasta margil oli turteltuvi, maksikaardil kaelus-turteltuvi ning ümbrikul mõlemad. Metsiseaastal joonistas kunstnik kaardile mõtusekana, ümbrikule aga nii kana kui ka kuke.

Muide, aasta linnu margid annavad ühtlasi mõningase ettekujutuse hindade (või raha väärtuse) muutustest Eestis. Nende kõigi nimiväärtus vastab sisemaise standardkirja tariifile; 2011 oli see 35, 2012 – 45, 2015 – 55 ja alates 2016. aastast 65 senti.

Öösorrimark tuli siis, kui lind ise juba lahkunud

Kui enamasti on margid ilmunud ikka aasta linnu või laiema linnuvaatluste hooaja alguseks ehk siis aprillis-märtsis, paaril korral lausa veebruaris ning ainult viumark jäi maikuisse, siis tänavune öösorrimark on kahjuks kurb erand. Kuna sel aastal ilmub erakordselt palju igasuguseid konkreetse kuupäevaga seotud postimaksevahendeid – kõikvõimalikud asutused-institutsioonid on saanud või saamas 100-aastaseks! –, pagendati vaene öösorrimargike väljaandevaesemasse aega, lausa oktoobrisse, kui lind ise oli meilt juba soojemasse kliimasse põgenenud ja aasta linnu aastalgi vast suures osas joon all. Loodetavasti läheb edaspidi jälle paremini!

Jaak Tammekänd:

„Linnukaitse peaks olema ornitoloogiaühingus teema number üks“

Küsitlesid Liis Keerberg ja Tiiu Tali

Kuidas sul linnuhuvi tekkis?

Mu lapsepõlvkodu oli Pärnu külje all metsamajandis. Mets oli meil maja taga ja hakkasime seal ringi vudima kohe, kui jalad kandma hakkasid. Mida vanemaks saime, seda pikemaid tiire sai tehtud. Vend Indrek soetas Kumari välimäärä ja niimoodi me seal omapäi neid linde määrata pusisime. Ükskord hakkas meile Pärnu Postimehes silma kuulutus, et Pärnu loodussõprade majas toimub Pärnu linnuklubi Buteo sügiskoosolek. Me ei tundnud siis ühtegi linnuinimest. Läksime sinna ja leidsime eest toreda seltskonna, Eedi Leloviga saime kohe jutu peale. Nimelt olime Lodja tiikidelt leidnud väikepüti Pärnumaa esimese pesitsuse. Eedile tuli see üllatusena: „Mis-asja, mingid poisid kusagil käivad linde vaatamas, keegi midagi ei tea!“ Hakkasime käima linnuklubis ja Eedi linnuringis.

Sealt jõudsid ka rõngastamiseni?

Jaa. Me tegime isegi rõngastuseksami. Eedi Lelov ja Tenno Laur olid n-õ õppejõud. Kui ma õigesti mäletan, siis oli meid neli: mina, Indrek, Sergei Põlme ja Erki Mäeväli. Saime Matsalust oma rõngad ja pisikese rõngastusloa, pilt ja nimi peal, Taivo Kastepõllu ilusa allkirjaga. Oma rõngaid kasutasin vast viis aastat, pärast seda olin juba linnujaamade juures ja oma rõngaid pole sellest saadik olnud. Väljaspool hooaega ma linde ei rõngasta, selle noosi saab siit mõnusalt kätte.

↑ Jaak 23.07.1997 Reiu metsas.

Foto: Indrek Tammekänd

Oli teil Indrekuga algusaastatel ka mingi optika olemas?

Käisime isaga ehitusel ja nii saime 1990ndate keskepaigas pikksilma osta. Jah, meil polnud mitte binokkel, vaid 20-kordse suurendusega pikksilm, maksis 312 krooni. Sellega oli maru keeruline linde näha (naerab). Ühe käega tuli hoida ja ühe silmaga otsida, väikseid linde ei leidnudki puuvõrast hästi üles. Suurendus oli ka päris karm.

Mis su maailmavaadet ja valikuid veel mõjutas?

Lapsepõlves olid loodusraamatud olulised. „Lugusid loomadest“ oli üks lemmikuid. Isaga tööl käies sain taskuraha ja käisin ikka raamatupoos raamatuid ostmas. Millalgi sai „Väikesed metslased“ hangitud. See raamat on minu kujunemises väga suurt rolli mänginud. Olin vast 13-aastane, kui selle läbi lugesin, ja see

avaldas mulle sügavat muljet. Metsa poole sai siis täitsa lõpuni mindud. Hakkasin ise ka väikeseks indiaanlaseks, kasvasin pikad juuksed, tegin vibu, püstkoja, luuisin mööda metsi... ja sedasi on siamaani jätkunud. Juuksed on küll ammu juba maha aetud (naerab).

Kaua sa linnujaamades oled tegutsenud?

Kablis käisin esimest korda 1999. a sügisel. Siis ehitati jaama nüüdset maja ja Indrek oli juba seal linde püüdmas. Pulgojal käisin aasta varem. 2003. aasta paiku läksin Nigulasse tööle ja hakkasin Pulgojas ja Kablis püsivalt olema.

Millised on olnud põnevaimad liigid, kellele rõnga jalga oled pannud?

Kablis muidugi kaks siberi raati 2016. aastal, kui oli suur invasioon, samal aastal ka väiketsiitsitaja. Ja 2015. aasta sügisel euroopa kaelustäks. Teda sai päris pikalt nautida, 2–3 päeva istus linnujaama roostikus, keksis aia peal ja püüdis putukaid. Pulgojal on vägevamad leiud olnud padu-roolinnud. Mäletan oma esimest isendit – süda peksis sees (muigab). Kui tuhanded linnud on peost läbi käinud, siis selle liigi tunneb kohe ära. Nüüd olen neid juba kümmekond rõngastanud. Järgmiseks ootan tarna-roolindu, neid on seni Eestis kahel korral rõngastatud, Piklas ja Laos. Nad võiksid Pulgojale ka sattuda.

Kuidas sa linnujaamade ja rõngastamise tulevikku näed?

Ma arvan, et viiekümne aasta pärast on see ära lõpetatud ja tulevikus räägitakse

meist nagu Eerik Kumarist, kes püssiga linde vaatlemas käis. Eks ta lindude kiutamise ju on. Rände uurimiseks on juba olemas saatjad, tehnika muutub odavamaks ja väiksemaks. Samas, kõige jaoks häid asendusi pole ja rõngastamine seni veel õigustab ennast. Ka loodushariduslik pool on vaieldamatult oluline: kui noored saavad lindu näppude vahel hoida, on emotsioonid kirjeldamatud.

Mõni meeldejäävam seik linnujaama tööst?

Pulgojalt on ikka need UFO-lood. Väidetavalt pidavat siin UFOsid nägema. Ise selle paarikümne aasta jooksul ei ole kahjuks ühegagi kokku saanud. Ükskord sõitsin pimedas rõngastusjaamast ATVga tulede valgel üle niidu palkmajja ööbima. Jõudsin maja ette ja hakkasin hambaid pesema, kui kusagilt küla vahelt tuli suure ralliga üks auto, kruusa pildus rataste alt... (naerab). Seal kargas mingi noormees välja, kaamera käes, ja karjus mulle: „Kas sa nägid? Kas sa nägid?“ Ma küsin: „Mida?“ „No tulesid, tulesid!“ „Nägin küll.“ Nii pettunud nägu polnud ma ammu näinud, kui ta sai teada, et nende tulede autor olin mina. Tiirutas veel natuke ringi ja sõitis siis vaikselt minema.

Pulgoja on nagu maailma ääre peal. Mida sa siin roostiku keskel elades veel kogunud oled?

Olen siin läbi elanud elu hirmsaima äikesetormi, kui veel soojakuga linnujaamas olime. Väga võimas maru, öösel oli taevas kümme minutit täiesti valge, välku löi kõvasti ja tuuleiilid ulatusid kohati 30 meetrini sekundis. Hoidsin soojaku seinast kinni ja see rappus nii kõvasti, mõtlesin, et keerab kummuli. Olin sel

Jaak Häädemeeste rannaniidul linde vaatlemas.

Jaak Pulgojal roohabekat võrgust lahti harutamas. Fotod: Karl Adami

ajal üksinda all.* See tund või paar tormi tippajal oli päris hirmus. On ka selliseid torme olnud, kus mõne tunniga lööb vee üles. Olen kunagi soojakus ärganud nii, et rõngastusala ümber on veidi kuiva maad, igal pool mujal lainetab meri poole niiduni välja ja pardid ujuvad ringi.

Kuidas elu-olu Pulgoja linnujaamas muutunud on? Praegu on siin vist mindud ajas tagasi...

Tagasi nii algusesse, nagu pole kunagi oldud. Kui mina esimest korda siin käisin, siis ööbimiseks oli vana sõjaväeauto ZIL Zahar. Taga oli kuudik, sees kaks nari, gaasipliit, ja rõngastamine toimus ka seal-samas. Läks aeg mööda, auto lagunes ära ja soetati soojak, mis asus kunagise linnutorni juures. Selles olime 10 aastat kindlasti. Kui soojak ära lagunes, ööbisime päris mitu aastat palkmajas. Palkmaja enam ei ole ja see hooaeg on esimene, kus magame puhtalt telkides. Aga päris algusaegadel magati ilmselt ka pardimajades, mis olid samal platsil, kus hiljem palkmaja. Need olid Kilingi-Nõmme metsamajandi jahimajakesed. Siin oli omal ajal Eesti kõige suurem linnujahi piirkond, kogu rannik. See oli päris kohutav. Ühel aastal lugesin 20. augustil mere ääres kokku umbes 200 jahimeest – totaalsed tapatalgud. Võrgutiirul pidi kõndima, pea all, paugud käisid ja haavlid krõbisesid roostiku vahel. Ühel korral sai ka jahimeeste esimese päeva saaki käidud kokku lugemas ja määramas. 10% olid kaitsealused liigid. Linde lasti ju pimedas, mõned jahimehed olid lakku täis, ei suutnud pardil ja kotkal vahet teha. Kohutav aeg. Aga nüüd on Luitemaa kaitseala üks vähestest aladest, kus linnujaht on täielikult keelatud. Neid alasid on kahjuks liiga vähe.

* All olema – rõngastajate kõnepruugis kas Kabli või Pulgoja linnujaamas viibima, sest mõlemasse käidi varem Nigula looduskaitseala kontoriga Kilingi-Nõmmest, mis asub merepinnast märksa kõrgemal kui linnujaamad ja on neist ka geograafiliselt põhja pool.

↑ Jaak 2014. aasta kevadel Kodaja rabaloendusel.

Foto: Pille Vahtmäe

Jaamades kokku saades räägime tihti looduskaitsest. Millised looduskaitsealused teemad on sind eriti puudutanud?

Vaieldamatult metsaga toimuv. Kuigi ma olen linnujaamades palju mere ääres, on tegelikult mets minu jaoks number üks, kodune koht. Metsalindudel läheb väga halvasti, toimub hullumeelne metsamajandus. See, mis inimestele ette serveeritakse, on hoopis teine maailm. Püütakse väita, et kõik on hästi ja kõike on palju, aga kui metsas käid, siis näed, et enam seda paljut ei ole. Metsakaitsega on saavutatud üsna väikesed võidud, kui mõelda selle peale, mis üleüldiselt toimub: raievanuse alandamine, kaitsealade kallale minek jne.

Kuidas seda muuta? Vabauhenduste suutlikkus on ju piiratud.

Mina näen küll, et vabauhendused ongi need, kes üldse saavad midagi teha. Muul viisil poliitikuid mõjutada pole võimalik. Meil on vabauhendusi vähe ja nad on nõrgad. Mõneti on olukord siiski muutunud. Eesti Metsa Abiks ja Eestimaa Looduse Fond on metsakaitse väga tegusad. Ka Eesti Ornitoloogiaühingu roll võiks suurem olla. Ühing peab võitlema lindude eest, sest linnud enda eest võidelda ei saa. Linnukaitse peaks olema ornitoloogiaühingus teema number üks. Kes siis veel väikeste suleliste eest seisab?

Jaak Sarv. Loomafotode peaauhind, Eesti Loodusmuuseumi auhind

Eesti Looduse fotovõistlus

2. detsembril selgusid ajakirja Eesti Loodus 2019. aasta fotovõistluse võitjad. **Üldvõidu ehk loomafotode kategooria peaauhinna pälvis fotograaf Jaak Sarv** varahommikuse pildiga naerukajakate kolooniast. Eesti Ornitoloogiaühingu eripreemia aasta linnu öösorri foto eest sai **Peter Lind**. Tänavu 20. korda toimunud võistlusele laekus üle 1300 pildi 250 autorilt, kellest 44 osales noorte arvestuses. Kõiki auhinnatud pilte saab vaadata veebilehel www.loodusajakiri.ee/eesti-looduse-2019-a-fotovoistluse-parimate-galerii/.

Remo Savisaar.
Parim liigikaitse
foto.

Janek Joab. Parim käituva looma foto.

Grete Johanna Korb. Parim elurikkuse foto noorte kategoorias.

Karl Adami. Loomafotode 1. auhind, Tuulingu puhkemaja auhind.

Mai-Liis Malm. Loomafotode I auhind noorte kategoorias.

Aare Udras. RMK auhind.

Peter Lind. Parim aasta linnu foto.

Linnuharrastajaid köidab ööränne

Tarvo Valker

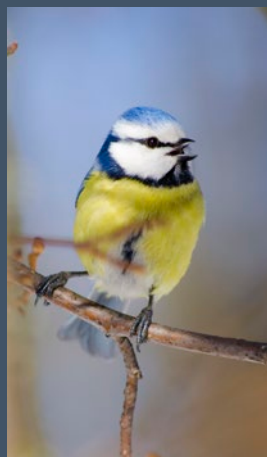
Lindude ränne köidab linnuvaatlejaid igal kevadel ja sügisel. Linnuvaatlejad jagavad rände kaheks: nähtavaks rändeks (inglise keeles *visible migration*) ja öörandeks (*nocturnal migration*). Küllap on nähtavast lindude rändest vähemal või rohkemal määral osa saanud iga looduses liikuja. Suur osa lindude rändest toimub aga hoopiski pilkases ööpimeduses.

Öörandurite seas leidub linde, kes rändavadki üksnes öösel, kuid ka selliseid, kes rändavad nii päeval kui ka öösel. Kui linnatulede valguses madalamal lendavad linnud või linnuparved välja jätta, siis ei ole ööränne visuaalselt vaadeldav. See aga ei tähenda kaugegtki, nagu poleks öörännet võimalik jälgida. Mitmel pool Euroopas ongi öisel ajal ülelendavate lindude jälgimine saanud üheks linnuharrastuse populaarseimaks osaks.

Iseenesest ei ole öörande uurimine midagi uutset. Seda on radarite abil tehtud aastakümneid.

Esmapilgul tundub, et kõige lihtsam viis öörännet jälgida on lihtsalt öösel õue minna. Mõte ei ole sugugi halb, sest kuigi pilkases pimeduses linde ei näe, on paljud rändel olevad linnud (sh öörandurid) küllaltki häälkad. Nii võime lindude olemasolust aimu saada kutsehüüu või mõnel juhul koguni iseloomuliku tiivavihina järgi (nt sõtkas, kühmnook-luik). Ent kui mõnel ööl suudame niimoodi öörännet tõesti jälgida, siis lõpuks saab ka kõige entusiastlikumal vaatlejal jaks otsa, sest ööde kaupa üleval olla on väga kurnav.

Märksa parem on öörännet jälgida mõne lindustusseadme abil, mis salvestaks linnuhääli ka

↑ Mõnikord võib öösel kuulda ka sinatihaseid, keda oleme harjunud pigem päevasel rändel kohtama.

Foto: Kadri Niinsalu

↑ Lindude öövaatluskohad Euroopas.

Kaart: Google Earth

siis, kui vaatleja ise magab. Nii tuleb vaid hiljem need hääled üle kuulata ja määrata. Selle tegemiseks ei pea kogu lindistust läbi kuulama, vaid piisab spetsiaalse audioprogrammiga sonogrammi vaatamisest, kus hääliitsuste kohad kiirelt üles leiab. Kogenud inimene suudab ühe öö materjali läbi töötada ligikaudu tunniga. Eestiski on mõned linnuharrastajad alustanud öörande jälgimist.

Millal ja miks öörännet jälgida?

Paljude harrastusvaatlejate öörande jälgimise esmane põhjus on uudishimu saamaks teada, kes üle nende koduhoovi öösel lendab. Öörande jälgimisel on siiski ka väga oluline linnukaitseline väärtus. Paljude liikide esinemise ja rändefenoloogia kohta ei õnnestugi valgel ajal teostatud visuaalsete rändevaatluste teel piisavalt infot koguda. Seetõttu tuleks kõik öörande lindistus- või kuulamissessioonid ka PlutoFi andmebaasi lisada.

Öörande jälgimiseks tasuks eelistada ühtekahte püsivat vaatluskohta, mitte vahetada pidevalt vaatluspunkte. Ühest paigast kogutud pike-mal andmereal on suurem väärtus. Vaatluskoht võib paikneda kus iganes. Paljud linnuvaatlejad lindistavad öörandureid oma maja hoovist või korrusmaja rõdult. Vältida tasuks märgalasid, sest seal on öösel häälekad ka paljud paiksed linnud ning see teeb rändel olevate lindude eristamise keeruliseks.

Linnades ja suuremates asulates lindistamisel on nii plusse kui miinuseid. Peamiseks murekohaks on linnas olev müra, mis võib linnuhäälte kuulmise raskeks teha. Ent linnades on öörande jälgimisel siiski ka omad eelised. Asulate ja linnade valgustus mõjub ööranduritele ligimeelitalvalt, mistõttu öisel ajal üle linna rändavate lindude hulk võib olla suurem kui loodusmaastikul.

Öörännet saab jälgida sisuliselt aasta ringi, kuid talveperiood on kindlasti kõige igavam aeg. Põnevaimad vaatlusperioodid on lindude peamisel rändeajal. Öörande huvitav aeg algab varakevadel rästaste ja punarindade saabumisega aprilli alguses ning lõpeb arktiliste veelindude rändestardiga mai keskel ja kahlajate kevadrändega

Milllega lindistada?

Kui olete otsustanud, et võiks öörandureid lindistama hakata, siis tuleks läbi mõelda, millega seda teha. Põhimõtteliselt saab lindistuseks kasutada ka mobiiltelefoni, kuid selle lindistuskvaliteet ei ole kuigi hea ja vaevalt tahame telefoni terveks ööks õue jätta.

Märksa võimekam seade on audioloogija Audiomoth, mis võimaldab juba märksa kvaliteetsemad salvestusi teha ja sagedusi paremini eristada. Seadmel on hulk eelseid teiste lindistusvahendite ees, millest esimene on kahtlemata küllaltki madal hind (ligikaudu 50 eurot). Lisaks on selline audioloogija suurepärase abivahend juhuks, kui soovite lindistada öörännet kodust eemal, sest seade võimaldab määrata eelnevalt ajavahemiku, mil lindistusi

kogutakse. Nii võib vabalt koguda 4–5 öö lindistused, ilma et vaatleja peaks vahepeal mälukaardilt andmeid alla laadima.

Suur osa paraboolmikrofoni nõuab mehaanilist sisse- ja väljalülitamist. Paraboolmikrofonid on juba tunduvalt suurem investeering (minimaalselt paarsada eurot), kuid nende lindistamisulatus on märksa suurem ja kvaliteet parem kui audioloogijatel. Suurem lindistusulatus aitab tuvastada ka kõrgemalt lendavaid linde. Ent loomulikult on ka paraboolmikrofonide võimetus piirid.

Kuid ükskõik missugust lindustusseadet te ka ei kasutataks, see peaks kindlasti töös olema kogu vaatlusaja, mitte programmeeritud nii, et ta hakkaks lindistama hääliitsuse peale. Mõnikord võib hääl nii nõrk olla, et see seadmel lindistamist ei aktiveerigi.

Vaadeldes hääli

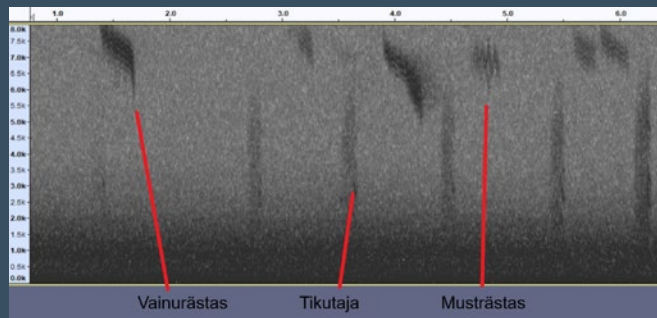
Uku Paal

Öörännet on ornitoloogid süsteemaatiliselt uurinud juba 1940. aastate lõpust saadik, kuid selle ulatuse kohta oli infot vähe. Öise massrände esinemine tõestati alles 1950ndatel, eelkõige radarvaatluste ja kuukettaloenduste abil. Iga tõsine linnuvaatlaja on sügisöödel üle linna lendavaid rästaid, tikutajaid ja muid liike tähele pannud. Samuti võib selgel sügisööl teleskoobiga kuuketast vaadelda ja heal rändeööl näha üksikuid linde kuuketta eest läbi vilksatamas. Viimase kümne aasta jooksul on hoogu kogunud öörandurite häälte lindistamine harrastajate poolt. Veebis otsingut tehakse on võtmesõnadeks *nocmig* (*nocturnal migration*) ja *NFC* (*night flight calls*).

Minu põhjalikumad katsetused ööränne uurimisel algasid 2018. aasta sügisel Tartu linnas, kui hakkasin algelise varustusega oma koduaias ööhääli registreerima. Varustusena kasutan Sennheiseri ME66 suundmikrofoni ja Tascam DR-100Mk III diktofoni. Võimaluse korral kuulan rändehääli läbi kõrvklappide n-ö otseülekanalades, kuigi paljud vaatljad jätavad

lindistusaparatuuri kogu ööks iseseisvalt lindistama ja teevad määrangud hiljem spektrogrammi põhjal. Loomulikult võib öörännet kuulata ka tehniliste abivahenditeta, kuid lindistused on abiks keerukamate häälte määramisel. Kindlasti tasub spektrogramm hiljem visuaalselt üle kontrollida, et märkamata jäänud hääli avastada. Pärast mõningase kogemuse omandamist käib see kiiresti ja siis õnnestub paljud liigid juba spektrogrammi pildi järgi määrata. Infoteoste rändehäältsuste kohta on veel üllatavalt vähe. Väga keeruline periood on näiteks augusti lõpp, mil rändavad sarnaselt häälitsevad kärbsenäpid ja punarinnad.

Klappidega otse kuulates saab hääled kohe paberile või arvutustabelisse kirjutada ja see säästab hilisemast spektrogrammi analüüsimisest. Otse kuulates on võimalik registreerida rohkem hääli kui hiljem spektrogrammilt otsides ja tundmatute häälte kohta saab täpse kellaaja märkida, et see hääl spektrogrammi analüüsidest märkamata ei jääks. Metoodika nõuab, et linnud märgitaks üles tunni aja kaupa ja lindude arvukusele lisatakse ka hääliksuste arv. Keerulisemad on juhud, kui möödub linnu-

↑ Näide öörandest 29.10.2019. Umbes seitsmesekundise löigu jooksul kuulub viis vainurästa, üks musträsta ja kuus tikutaja häälitsust.

parv (haned, rästad). Paremaid või tundmatuid lindistusi võib jagada *Xeno-canto* veebilehel. Ise registreerin oma vaatlused *Trektelleni* ja *PlutoFi* andmebaasis, kuigi on dubleerimise risk, kui *Trektelleni* andmebaas peaks liituma globaalseid vaatlusandmeid koondava GBIF-portaaliga.

Häälte töötamiseks ja analüüsimiseks kasutan vabavarana pakutatavat *Audacity* programmi. Kindlasti ei tohiks *Xeno-canto* baasi üles laadida töödeldud hääli. Väike müraemaldus madalatel sagedustel (linnamüra, rongid, lennukid) ei riku hääle kvaliteeti, kuid kõikidel sagedustel müra eemaldades rikutakse paratamatult ka juba linnuhäältsusi.

2019. aasta sügisel loenda-

sin öörandureid 66 tunni jooksul vähemalt 2632 isendit. 29. oktoobri öösel kulmineerus minu projekt 1004 isendi loendamise-ga 3,5 tunni jooksul, mil lõin üle kõik varasemad Tartumaa vainurästa ja musträsta ränderekordid. Tormijärgset päeva kasutati masiliseks rändestardiks ja mada-la pilvisuse tõttu rändasid linnud nii väikesel kõrgusel, et õnnestus palju kontakte kirja saada. Põnevamatest liikidest olen oma koduaias öösel registreerinud hüübi, rooruiga, punakurk-kauri, liivatülili, plüü, heletildri, väikekoovitaja ja soorüdi. Ööränne loendus teeb meie koduaia liiginimekirja (praegu 138 liiki) kirjumaks ja eksootilisemaks ning häälte õppimise protsess on põnev.

mai lõpust juuni alguseni. Sügisel algab põnev öörandeperiood juuli lõpus ning ööränne lindistussessioone tasub meil teha novembri alguseni (Lääne-Eestis ja saartel isegi hiljem).

Lindude rännet mõjutab märkimisväärselt ilm ja ööränne pole siin erandiks. Aktiivsem ränne toimub tuulevaiksetel öödel, mil ka linnuhääled on selgemini kuulda. Samuti eelistavad öörandurid pigem selgeid öid, kuid pilves ilma ja isegi kerge uduvihma korral võivad linnud rännata madalamal, mistõttu nende hääliksused on jälle paremini kuulavad.

Kindlasti tasub lindistada mitmesuguste ilmaoludega öödel, kuid eriti oluline on jälgida suuremaid ilmamuutusi. Näiteks tasub proovida lindistada mitme-päevasele tormile järgnenud tuulevaiksel ööl või sügisel õhutemperatuuri järsu languse ajal. Sellistel öödel rändab tihti väga palju linde.

Ööränne leiab aset pimedas. Mõistlik on alustada lindistust 30–60 minutit pärast päikeseloojangut. Päikeseloojangu hetkel lindistamist alustades on keerukas eristada paikseid linde rändavatest.

Hiljem alustades võib meie vaatlustulemus tagasihoidlikuks jääda.

Kes öösiti lendavad?

Öisel ajal rändab väga mitmesuguseid linde. Hilissügisel võib lindistustelt kõige sagedamini kuulda rästaste (eriti vainu- ja laulurästa) ning punarinna kutsehääliksusi. Kuid teinekord võib öösel kuulda rändamas ka põialpoisse, sabatihaseid ja teisi värvulisi, keda oleme harjunud rändel kohtama eelkõige päevase ajal. Öörandurite seltskond ei piirdu muidugi kaugeltki värvulistega. Üsna tihti jäädvustab lindistusseade ka mõne veelinnu hääle (eriti vokaalsed on näiteks aulid, mustvaerad ja haned). Mõnikord jääb ööränne lindistustele veel mõne kahlaja, hüübi või rooruiga hääliksus.

Öörandel kuuldavate hääliksuste määramine pole tihti kerge ka väga kogunud linnuhuvilisele. Siiski ei tasu sellest kohkuda, sest paljud foorumid (nt *Xeno-canto* või ornitoloogiaühingu Facebooki grupp) on lahkesti nõus määramisabi osutama, kui lindistus on piisavalt pikk ja kvaliteetne.

↓ Ööränne põnev aeg algab varakevadel punarindade saabumisega.

Foto: Kaisa Äärmaa

Õnnitleme!

20. novembril toimunud teaduskommunikatsiooni konverentsil "Eesti teab? Eesti teab!" sai ornitoloogiaühingu nõukogu liige, Tartu Ülikooli linnökoloogia teadur ja Linnuvaatleja teadusuudiste toimetaja **Marko Mägi parima teaduse ja tehnoloogia populariseerija teise preemia**. Palju õnne!

Osale!

10. dets. kl 18 **Suur linnuõhtu Rahvusraamatukogus** (Tõnismägi 2, Tallinn). Teeme kokkuvõtte öösorriaastast ja juhatame sisse tuttpüüaasta. Autasustame aasta linnu joonistusvõistluse parimate tööde autoreid. Muusikalisi vahepalasid esitab ansambel Öösorr.

19. dets. kl 18 **Eesti Ornitoloogiaühingu aastalõpuseminar Tartu loodusmajas** (Lille 10, Tartu). Traditsioonilisel aastalõpukoosviibimisel teeb ettekande Margus Ellermaa. Avalikustame Eesti Ornitoloogiaühingu logokonkursi tulemused.

18.-19. jaanuar **Kesktaoline veelinnuloendus**

24.-26. jaanuar **Talvine aialinnuvaatlus**. Lisainfo: www.eoy.ee/talv.

15.-28. veebruar **Talilinnuloendus**.

1. märts **Suvise aialinnupäeviku** täitmise algus. Lisainfo: www.eoy.ee/aed.

Huvitavad linnuleid!

20.10 jäi Põhja-Pärnumaal rajakaamera ette **roherähn**, mis on selle liigi esimene vaatlus mandril pärast 2005. aastat. Ühtlasi on tegu ka roherähni selle aasta ainsa kohtamisega, kuna tema vanas „kodus“, Saaremaal, teda tänavu ei nähtud.

24.10 märgati Läänemaal Riguldis **mägikiuru**, mis on selle liigi 4. vaatlus Eestis.

27.10 kohati Audru kandis Põldeotsal ja 30.10 Põõsaspea neemel **harksaba-kajakat**, mis on selle liigi vastavalt 4. ja 5. vaatlus Eestis. Kusjuures esimene neist leiti küntud põllult, mis on avamerelise liigi jaoks ebaharilik koht.

Hiliseid lahkujaid on suhteliselt soojade ilmade tõttu palju. Märkimist väärivad 28.10 Mustvees kohatud **mustviires**, 10.11 Saaremaal Põripõllul ja 13.11 Väana-Jõesuul nähtud **kalakotkad** ning 15.11 **räästapääsuke** Rohuneemel.

1.12 nähti Läänemaal Riguldis **stepilõokest**. Tegu on selle liigi 3. vaatlusega Eestis.

Kirjaveatuvi

Eelmises Tiirutajas ilmunud intervjuus Vilju Lillelehega oli lk-l 6 lause: „Alles hiljem sain teada, et naabervallas Veeliks oli maapaos Heinrich Veromann, kelle linnukäigud koos Jüri Pärigiga ulatusid meiegi maile.“ – Jüri Pärigi asemel peab olema Rein Pärig. Palume asjaosaliste käest vabandust ja täname tähelepanujuhtijaid.

Trükisetutvustus

Ilmus 2020. aasta linnukalender, mis tutvustab Eestimaa linde

Kalendris on 12 linnufotot, mille autor on Kalmer Lehepuu. Iga liigi kohta on kirjutatud lühikese tutvustuse ornitoloogiaühingu juhataja Margus Ots. Kalendris on kirjas tavalisemate Eestis vaadeldavate lindude keskmised saabumisaegad ja lindudega seotud sündmused. Samuti leiab lindude talvise toitmise ja pesakasti meisterdamise juhendi. Kuuvaataga seinakalender on A4 formaadis, klamberköites ja riputusasaasaga. Tekstid on eesti keeles. Kalendrit saab osta ühingu kontorist, kirjastuse veebilehelt ning raamatupoodidest. Ühingu ostes või postiga tellides maksab kalender 3,50 eurot, millele lisandub saatmiskulu.

Eesti Ornitoloogiaühingu kontor on suletud **21. detsembrist 2019 kuni 1. jaanuarini 2020**.

Oleme uuesti avatud **2. jaanuarist 2020**

Eesti Ornitoloogiaühing

Address: Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee
www.eoy.ee

Tiirutaja

Toimetaja: Ulvi Karu
E-post: ulvi.karu@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Teostus: HIMANTO.EE

Toetajad

Lehe väljaandmist on peale märgitud fotoautorite toetanud: **Keskonnainvesteeringute Keskus**

ISSN: 1736-6844

Algas iga-aastane talilindude loendus

15. novembril algas iga-aastase maismaa-talilindude loenduse hooaeg. Loenduse eesmärk on selgitada talilindude levikut, arvukust ja seost elupaigaga, linnustikus toimunud muutusi nii eelmise aastaga võrreldes kui ka pikema aja vältel, lindude suremust talvel ning pikaajalisi arvukuse muutusi põhjustavaid tegureid.

Talve jooksul tuleks linde loendada kolmel korral enda valitud piirkonnas ja rajal. Loendusperioodid on järgmised: sügisloendus toimus 15.-28. novembrini, jõululoendus

tuleb ajavahemikus 25. detsembrist 7. jaanuarini ja kevadloendus 15.-28. veebruarini.

Vaatleja peab tundma talilinde nii hääle kui ka välimuse järgi. Loenduseks tuleb valida umbes 10 km pikkune rada, mis võib kulgeda läbi mitmekesise maastiku. Loendust tuleks teha hea ilmaga ja valgel ajal. Üles tuleb märkida kõik nähtud ja kuulud linnud, sisestada andmed vaatlusanketi ja saata see Jaanus Eltsile (jaanus.elts@eoy.ee). Andmed tuleb esitada pärast iga loenduskorda või kõik koos hiljemalt märtsi lõpuks 2020. aastal.

Talilinnuloenduse juhendi ja vaatlusanketi leiab ühingu veebilehelt. Et loenduste eesmärk on jälgida talilindude levikut ja arvukust pikema aja jooksul, on oluline järgida etteantud meetodikat ja teha vaatlusi vastutustundlikult.

Uutel huvilistel palume enne loenduse tegemist ühendust võtta koordinaator Jaanus Eltsiga, et täpsustada raja asukohta ja saada täpsemaid juhiseid.

Eestis alustati talilinnuloendust 1987. aastal. Varasemate loenduste aruannetega saab tutvuda keskkonnainfo veebilehel.

Selles Tiirutajas kirjutavad

Riin Viigipuu
Lindude käitumis-ökoloogia doktorant ökoloogia ja maateaduste instituudis

Margus Ellermaa
Arktiliste veelindude rändeloenduse projektijuht Põõsaspeal

Ulvi Karu
Tiirutaja toimetaja, immuun-ökoloogia teadur

Toomas Jürjado
Ühingu auliige ja aasta linnu markide idee algataja Eestis

Tiitu Tali
Veab Tiirutaja personilugude rubriiki ning on fenovaatluste koordinaator

Liis Keerberg
Linnunimetuste komisjoni liige, veab Tiirutajas personilugude rubriiki

Tarvo Valker
Vabakutseline ornitoloog